

MELDEKORT

av
Tore Haga

Slike meldekort som jeg her skal si noe om, er av og til å finne på markedet. Ingen overflod, men de fleste posthistorikere har sikkert sett en eller flere typer av disse. Krigsposthistorikerne vet trolig mer enn jeg om dette, men de er egentlig ikke i målgruppen for denne artikkelen. Kanskje heller ikke øvrige lesere mener at emnet er særlig interessant, men personlig synes jeg at alle sendinger fra tiden under og rundt annen verdenskrig, sendt fra ymse myndigheter og påtrykt **Porto betalt**, er verd å se nærmere på.

Kanskje kan det likevel vekke litt oppmerksomhet når ett av mine kort har linjestempelet *Førstedagsstempel*? Dette vil jeg komme tilbake til senere i artikkelen, men først litt mer om selve kortene.

Som vi skal se, hadde disse meldekortene til hensikt å skaffe okkupasjonsmakten og NS-myndighetene oversikt over visse eiendeler som publikum – enkeltpersoner, familier og andre – kunne tenkes å ha. Det dreier seg om utstyr som er egnet til ferdsel og opphold i skog og mark. Kunne nazistene virkelig være interessert i å kartlegge folks muligheter til aktiviteter på «skauen», hmm? Tjaa Det var også snakk om avlevering etter påkrav. Angivelig var det tyske soldater som trengte utstyret.

Jeg vil nå vise kortet som på baksiden er merket **1**, henvendt til privatpersoner.

<p>Meldekort for privatpersoner.</p> <p>Utfylles kun av hovedpersoner.</p> <p>Familie med husfolk utfyller kun ett kort.</p> <p>Losjerende er hovedperson og utfyller selv.</p> <p>Unnlatelse av å avgi melding, meddelelse av uriktige opplysninger, unnlatelse av å avlevere etter påkrav eller forsøk på omgåelse av bestemmelsene vil medføre tiltale ved <i>ff</i>- und Polizeigericht Nord og kan straffes med tukthus eller med fengsel i inntil 3 år eller med bøter opp til kr. 100 000.</p>	<p>Porto betalt.</p> <p>Til</p> <p>Ordføreren i</p> <p><i>Asker</i></p>	<p><i>Lund</i> <i>Arvid</i> <i>Charles</i> <i>Hjeltnes</i> 1</p> <p>Efternavn. Fornavn. Skriv tydelig! Adresse.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Antall ryggsekker for voksne a) med meis <i>0</i> b) uten meis <i>0</i>2. Antall familiemedlemmer <i>2</i>.3. Antall telt <i>0</i> a) med bunn <i>0</i> b) uten bunn <i>0</i>4. Teltenes størrelse, a) for hvor mange personer _____ b) lengde _____ bredde _____ høyde _____5. Antall teltducker <i>0</i> bredde _____ lengde _____6. Hvor og hos hvem befinner ryggsekker, telt, teltducker seg _____7. Er ryggsekk, telt eller teltducker nødvendig for arbeid eller næring I tilfelle ja, av hvilken grunn _____
--	---	--

Her gjaldt det ryggsekker, telt og teltducker. Det samme er tilfellet der det var «forhandlere, foreninger o.l.» som skulle melde hva de hadde. Dessverre har jeg bare et ubrukt eksemplar av dette kortet, som er merket **2**. Baksidens innhold er det samme som for kort **1**, bortsett fra at antall familiemedlemmer ikke var aktuelt her.

<p>Meldekort for forhandlere, foreninger o. l.</p> <p>Utfylles ved den ansvarlige leder.</p> <p>Unnlatelse av å avgi melding, meddelelse av uriktige opplysninger, unnlatelse av å avlevere etter påkrav eller forsøk på omgåelse av bestemmelsene vil medføre tiltale ved <i>ff</i>- und Polizeigericht Nord og kan straffes med tukthus eller med fengsel i inntil 3 år eller med bøter opp til kr. 100 000.</p>	<p>Porto betalt.</p> <p>Til</p> <p>Ordføreren i</p>	<p>2</p> <p>Firmaet, foreningens navn. Skriv tydelig! Adresse.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Antall ryggsekker for voksne a) med meis _____ b) uten meis _____2. Antall telt _____ a) med bunn _____ b) uten bunn _____3. Teltenes størrelse a) for hvor mange personer _____ b) lengde _____ bredde _____ høyde _____4. Antall teltducker _____ bredde _____ lengde _____5. Hvor og hos hvem befinner ryggsekker, telt, teltducker seg _____6. Er ryggsekker, telt eller teltducker nødvendige for arbeids- eller næringsvirksomhet? _____ I tilfelle ja, av hvilken grunn _____
---	---	--

I begge tilfellene ser vi at det trues med «SS und Polizeigericht Nord» og strenge straffer, så her er det åpenbart at okkupasjonsmaktens interesse er betydelig.

Vi kommer så til kortet som er merket **3**, og da er vi tilbake til privatpersoner igjen. Forsiden er kliss lik den som vi ser på kort nr. **1**. Dette eksemplaret synes å være ordreavstemplet, og dessuten har det altså «Førstedagsstempel»!

Meldekort for privatpersoner.

Utfylles kun av hovedpersoner.

Familie med husfolk utfyller kun ett kort.
Losjerende er hovedperson og utfyller selv.
Unnlattelse av å avgi melding, meddelelse av uriktige opplysninger, unnlattelse av å avlevere etter påkrav eller forsøk på omgåelse av bestemmelsene vil medføre tiltale ved *H-* und Polizeigericht Nord og kan straffes med tukthus eller med fengsel i inntil 3 år eller med bøter opp til kr. 100 000.

Til
Ordføreren i

R a m n e s .

Førstedagsstempel:

Postbetalt
21 10 41

3

Etternavn.	Fornavn.	Skriv tydelig!	Adresse.
1. Antall telt		a) med bunn	b)
2. Teltenes størrelse a) for hvor mange personer		b) lengde	bredde høyde
3. Antall teltduker		bredde	lengde
4. Hvor og hos hvem befinner telt, teltduk seg			
5. Er telt eller teltduk nødvendig for arbeids- eller næringsvirksomhet			
I tilfelle ja, av hvilken grunn			

På baksiden er det ikke spørsmål etter ryggsekker; bare telt og teltduker.

Da jeg kjøpte dette eksemplaret, var det bare p.g.a. «førstedagsstempelet», som jeg syntes var nokså besynderlig på et slikt objekt. Om det skulle være noen realitet, kunne det ikke gjelde Ramnes-stempelet, da det ble tatt i bruk lenge før avtrykkets dato. I tilfelle måtte det være selve kortet det siktet til. Noen ekte bruk av kort nr. **3** har jeg ikke sett, og forsåvidt heller ikke av nr. **2**. Når det gjelder nr. **1**, viser jeg til det første på forrige side, hvor avtrykket har dato dagen etter datoen i Ramnes-stempelet. Jeg har sett også et annet eksemplar med dato 21 10 41. På en nettauksjon finner jeg to eksemplarer av kort nr. **1**; det ene stemplet 20 10 41 – ekte brukt, uten «førstedagsstempel» – og det andre 22 10 41.

I den anledning vil jeg vise til hva Bergen byarkiv forteller om Inga Bentungs minnebok fra krigens tid. Her fremgår det at den 20. oktober 1941 utstedte ordførerne i Bergen og Laksevåg en kunngjøring om plikt til å utfylle og sende inn meldekort om ryggsekker, telt og teltduker, m.a.o. kort nr. **1**. Tilsvarende skjedde nok over det meste av landet. Bakgrunnen for dette var en forordning av 15. oktober 1941 fra Reichskommissar Terboven om plikt til å melde inn og å avlevere en rekke utstyrseffekter mot betaling, bl.a. de som er nevnt i kort nr. **1**. Folk og handlende i de tre nordligste fylkene var unntatt fraplikten. Frist ble satt til dagen etter at ordføreren hadde kunngjort melde- og leveringsplikt. Når det altså er kort nr. **3** som har «Førstedagsstempelet», kan man tenke at de tre korttypene ble utlevert samtidig. Men hvorfor trengte man et eget kort for telt og teltduker når dette var etterspurt også i kort nr. **1**?

Til slutt vil jeg vise enda et meldekort, som ikke er nummerert, og som til dels er trykt med andre typer enn de tre førstnevnte, foruten at teksten på forsiden er en del annerledes enn de samme tre, men med lignende trusler om straff. Det henvender seg til menn over 18 år, og her dreier det seg om gummistøvler.

<p style="text-align: center;">Meldekort for menn over 18 år.</p> <p>Utfylles kun av husstandens hovedperson.</p> <p>Familie med husfolk utfyller kun ett kort.</p> <p>Losjerende er hovedperson og utfyller selv.</p> <p>Unnlatelse av å avgi melding, meddelelse av uriktige opplysninger, unnlatelse av å avlevere etter påkrav, såvel som beskadigelse og borttagelse, eller forøvrig forsøk på omgåelse av bestemmelsene vil medføre politimeslige forføyninger og straffes etter bestemmelse av tyske myndigheter etter tysk rett.</p>	<p style="text-align: center;">Porto betalt.</p> <p>Til</p> <p><i>Ordføreren i</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p style="text-align: center;">Skriv tydelig!</p> <p>Eternavn. Fornavn. Adresse.</p> <p>1. Stilling</p> <p>2. Antall brukbare par gummistøvler nr. 41 og derover.....</p> <p>3. Antall mannlige husstandsmedlemmer over 18 år.....</p> <p>4. Anses noen av gummistøvlene nødvendige for arbeid eller næring?.....</p> <p>I tilfelde ja, av hvilken grunn (utfylles utførlig og samvittighetsfullt!).....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
---	--	---

Jeg har ikke sett dette brukt. Likevel kan jeg antyde en brukstid. Der ser jeg en sammenheng med hva Inga Bentungs minnebok sier om en kunngjøring den 2. november 1942 om at alle menn over 18 år måtte, riktignok mot betaling, gi fra seg sine gummistøvler til Wehrmacht. Det må ha vært i denne anledning at dette meldekortet ble utferdiget. Noen forordning om dette har jeg ikke funnet. På denne tid hadde jo Quislings regjering formelt overtatt styringen av landet, dog under Terbovens kontroll. Leveringsplikten gjaldt ikke for menn som trengte støvlene i sitt yrke, f.eks. fiskere, og generelt heller ikke for de tre nordligste fylkene.

Spørsmålet om hvordan det forholdt seg med portokostnadene for disse kortene, mener jeg kan besvares med at dette var arrangert slik at Posten talte opp de kortene de formidlet, og at krav ble fremmet mot rette vedkommende. Hvem rette vedkommende var i dette tilfellet, er ikke klart for meg, men Wehrmacht er jo nærliggende, selv om ett eller annet departement kan ha vært inne i bildet. Jeg ser hen til at for svarkort, påtrykt **Porto betalt**, fra forsyningsnemndene, var regelen at porto ble gjort opp mellom Posten og Forsyningsdepartementet etter Postens opptelling. Det er også i nærværende tilfelle all grunn til å anta at porto egentlig ikke var betalt på forhånd, og at det nok forelå en avtale om etterhånds betaling.

Kilder:

- gibud.no.
- Bergen byarkiv.
- okkupasjonen.no.
- Egen samling.